

Rapport för utredning gällande diskriminering alternativt kränkande särbehandling

Inledning

Den 31 mars 2023 inkom klagomål på läraren Klaus Solberg Söilen (KSS) från studenterna Venmathi Balasubramaniam, Jeny Mathew och Anindita Sarker (bilaga 1, 2 och 3) gällande kurs Fö8056 Forskningsdesign och metoder 7,5 hp till programansvarig Anna Zukowicka Surma på Masterprogrammet i strategiskt entreprenörskap för internationell tillväxt.

I de klagomål som lyftes av studenterna framkom information om upplevd diskriminering. Det framkom även, i deras beskrivning av kursen och dess examination, att avvikelser kan ha gjorts från kursplanen. Av denna anledning delas klagomålen upp i två delar:

1. Diskriminering alternativt kränkande särbehandling
2. Avvikelse från Högskolans regler och riktlinjer avseende kursen och dess examination

Medan punkt 2. hanteras internt på akademien, lämnades punkt 1. om diskriminering vidare till Högskolans samordnare för lika villkor, Suzanne Almgren Mason. Det är samordnaren som genomfört utredningen och skrivit denna rapport.

Sammanfattning av de som framkommit i utredningen

Utredningens genomförande

I slutet av april tog samordnaren för lika villkor med stöd av HR-specialist över diskrimineringsärendet tillsammans med de underlag som tagits fram av akademichef och utredare. Underlagen bestod i de brev som studenterna skickat in som anmälan samt undertecknade utskrift av de samtal som förts med studenterna.

Den 9 maj träffade samordnaren och HR-specialisten KSS som tagit med sig sin facklige representant i samtalet. Samordnaren gick igenom de punkter ur studenternas anmälningar som rörde diskrimineringsfrågan och KSS fick besvara dem. Därefter vände samordnaren med stöd av HR-specialist tillbaka till studenterna för att få deras kommentarer på KSS genmäle. Nedan redovisas en samlad bild av anklagelserna samt parternas svar och kommentarer.

Utredaren har även tagit del av betygsfördelningen från KSS, en presentation med enkätens huvudfrågor och den slutliga versionen av enkäten som låg till grund för datainsamlingen samt en resultatöversikt från utbildningsstöd.

Anmälan och samtal med studenterna och KSS

En del av anmälan gällde KSS bemötande av och uttalanden om asiatiska studenter. KSS ska ha sagt redan under första föreläsningen vid inledandet av kursen att 50% av studenterna skulle klara sig medan 50% skulle bli underkända. Studenterna uppger därutöver att:

- Teacher used to berate Asian students by saying "Asian students are underprivileged and ignorant of contemporary society".
- Teacher said, "That's why you [Asian students] are here [in Sweden] – for the facilities."
- Teacher said, "If you [Indians] had a higher income, you would have stayed in India" and "If you aren't poor, why are you in Sweden?"
- Teacher repeatedly declared that India, Pakistan and Bangladesh are poor countries.

KSS uppger att han aldrig sagt dessa saker. Han säger att studenterna antingen hittar på eller så beror deras upplevelse om vad han sagt på missförstånd eller på att vissa studenter inte förstår tillräckligt med engelska. Angående "facilities" så pratar han om dem som en konsekvens av vetenskapen och dess positiva effekter. Han säger att det inte har något med ursprungsländer att göra och han misstänker, men vill inte spekulera, att det är taget ur sitt sammanhang. KSS säger sig prata varmt om asiater och tar på sina föreläsningar upp vad som görs väl i Asien och att man ligger före Europa i många delar som t.ex. avseende robotar och datakunskap. Det han sagt om Sverige och Halmstad är att de är attraktiva för studenter från andra länder såsom Pakistan, Indien och Bangladesh (men utan att nämna specifika länder) pga. bättre jobbopportuniteter och högre levnadsstandard.

Studenternas svar till detta är att de står fast vid att KSS sagt det som angetts i anmälan och att de upplever att han har en förödmjukande och förlegad syn på deras hemländer som genomgående fattiga och på studenterna därifrån som fattiga och okunniga. Studenterna svarar också att de alla går kursen baserat på goda kunskaper i engelska och tidigare universitetsutbildning. Angående KSS kommentar om "facilities" hävdar studenterna att KSS sa detta inför alla i klassrummet. Han hade samtidigt gett sex anledningar till att de kom till Sverige, bl.a. mobiltelefoner. Studenterna upplevde det han sa som helt otidsenligt och kränkande.

En andra del av anmälan gällde hur KSS hade genomfört kursen och betygsatt studenterna. Studenterna hade svårt att förstå hur betygen kunde se så olika ut. Deras upplevelse var att de icke-asiatiska studenterna fått bättre betyg än de asiatiska, även när de utfört samma uppgifter. Kursen bedömdes utifrån ett grupparbete inom vilket studenterna haft olika uppgifter. Studenterna bedömdes individuellt, men då de bara arbetat med en del av helheten kunde de inte se hur bedömningen skulle kunna ske på likvärdiga grunder. Studenterna upplevde även att de inte haft ett val i vilken roll de skulle ha i den forskning

KSS påstod att deras arbete ingick i. Valet av Asien som område att studera berodde enligt KSS på att där förelåg ett forskningsglapp. Studenterna hävdar:

- “The only job given to me as an Indian was collecting data. The teacher even said it was a tedious task”.
- Teacher said, “We need strong data collectors like you [Asian students]”.
- Teacher said the data was erroneous if not gathered from the underprivileged [in Asia].
- Teacher claimed “The data collection group from India did not succeed with the assignment despite instructions from the teacher and good support from other student groups. The data was not complete (despite a high % return) and could not be used.”
- Teacher ignored emails and messages. He requested that students do not email him and even disabled them from the commentary/queries in Blackboard after they had complained.
- Att det inte ska ta 30-40 dagar att eventuellt få svar på mail.

KSS hävdar att studenterna fick välja roller själva, men att han kunde ge förslag. Enligt KSS föreslog han att tre personer från var sitt land samla in data från det landet. Han tycker även att kommentaren om ”strong data collectors” kan tolkas positivt utifrån att ”de är bättre på att samla data”. Gällande den insamlade datan – som skedde via en online-enkät – säger KSS att ”De samlade in mycket data men då 80% ej svarat på hela enkäten och det saknades svar från fattiga invånare så var det inte bra nog. Studenterna hade missuppfattat uppgiften – den handlade inte om antalet enkäter”. KSS säger att urvalet måste vara representativt och inkludera både högutbildade och fattiga. De som fick underkänt, (vilket var alla som utförde uppgiften datainsamling – *utredarens kommentar*), hade då mer data som inte kunde användas och hade missförstått uppgiften och sammanhangen. KSS säger att studenterna fick olika roller som bedömts individuellt och isolerat. En students eller grupps arbete ska inte kunna påverka en annans på ett negativt sätt.

KSS har tagit fram en presentation med enkätens forskningsfrågor:

RQ1: How is it possible to persuade poor families in poorer populous countries to refrain from having more than 1 child? Arguments, money

RQ2: What is the best way of transferring money directly from donors in richer countries to families in poorer populous countries? Paypal, Western Union

RQ3: What are the legal (laws, taxes) barriers for transferring money directly from donors in richer countries to families in poorer populous countries?

RQ4: What is the minimum amount per month that poorer families would accept? (what they say here, may not be a good indication)

RQ5: What is the best way of controlling that the contract is not being broken? (can you have people check, how and how much will that cost? Or are there any birth registers that are reliable?)

RQ6: Who should received the money? The mother/woman, the man, both, others?

Frågorna i enkäten har sedan utformats av studenterna i de grupper som haft ansvar för att utforma enkäten (*grupperna conceptualization*).

KSS hävdar också att han inte alls ignorerat mail eller meddelanden från studenterna och inte heller stängt av dem från meddelandefunktionen i Blackboard. Det var en intensiv period och om det är så att han inte svarat på mail vet han inte varför. Han kan ha missat det, men missar inte med avsikt ett mail.

Studenterna står fast vid sin version av händelserna och har en del kommentarer på KSS genmäle:

Läraren tilldelade asiatiska studenter att arbeta med insamlingen av enkäter. Detta skulle ske med en Google-enkät som skickades ut till ca 380 personer i respektive land. Studenterna la ner ett enormt arbete på att försöka nå så många som möjligt via sociala medier som Facebook och WhatsApp, via epost till och med hjälp av familj, vänner och bekanta. De samlade in många fler enkäter än som krävdes eftersom de förstod att det skulle vara svårt att få ihop tillräckligt med bra data. Många av mottagarna av enkäten hade reagerat på frågeställningarna som anstötliga och kränkande och därför inte svarat på samtliga frågor. Studenterna anser sig inte kunna stå till svars för att respondenterna inte besvarar hela enkäten. Även de upplevde frågorna som integritetskränkande och enkäten i sig som osäker. Därutöver har förutsättningarna inte funnits för att nå fattiga respondenter i Indien, Bangladesh och Pakistan som kanske inte ens har tillgång till en laptop eller smartphone eller använder sociala medier.

Att studenterna hade ett val i indelning av grupper och vilka uppgifter de skulle genomföra besvarar de med att det inte stämmer alls. De berättar att när indelningen skedde fick de som var på plats den dagen vara grupp 1 medan de som inte var där blev grupp 2. Studenterna fick höra att eftersom de är "Asian people" så är de "strong data collectors" och därför bör de vara i gruppen som samlar in data. Studenterna säger att de inte upplevde att de hade ett val i vilken grupp de skulle vara eller vilken uppgift de skulle utföra inom gruppen. De säger att upplevelsen var att de var tvingade att utföra en viss uppgift.

Studieresultat på kursen

För att närmare undersöka vissa upplevelser begärdes ett register för kursen FÖ8056 ut där betyg och land för tidigare studier fanns med. Det visade sig att:

- Klassen hade per den 29 mars 2023, 36 registrerade studenter, varav 3 inte lämnat in underlag för bedömning och blivit betygsatta.

- Av de studenter som genomförde kursen fick ca. 50% underkänt (F) och ca. 50% godkänt (B eller C). Ingen student fick A, D eller E.
- Exakt två tredjedelar (15 av 22) av studenterna från Bangladesh, Indien och Pakistan fick underkänt vilket är 45% av hela klassen.
- Av de europeiska studenterna fick 1 av 6 underkänt.
- Av de övriga 5 studenterna – med land för tidigare studier från Afrika, USA och Asien – fick 1 av 5 underkänt.

Bedömning

Inledning

Tre studenter inkom med en anmälan gentemot läraren KSS om eventuell diskriminering och trakasserier. De ansåg att de utsatts på grund av deras ursprung, vilket skulle kunna falla under diskrimineringslagens (2008:567) förbud mot diskriminering kopplat till diskrimineringsgrunden etnisk tillhörighet.

Diskriminering definieras som att någon ”missgynnas genom att behandlas sämre än någon annan behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation”, kopplat till någon av diskrimineringsgrunderna.

Trakasserier, en form av diskriminering, definieras som ”ett agerande som kränker någons värdighet och som har samband med en eller flera av de sju diskrimineringsgrunderna”. En förutsättning för att hävda trakasserier är dock att den som utsätter någon är medvetandegjord om att beteendet är ovälkommet.

Arbetsmiljölagen anger att arbetsmiljön för arbetstagare och studenter ska vara tillfredsställande. Skyldigheten att säkerställa en god arbetsmiljö omfattar även studiemiljön för studenterna vid högskolan. Förekomsten av kränkande särbehandling på en arbetsplats eller vid en utbildning är inte förenligt med god eller tillfredsställande arbetsmiljö. Enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd om organisatorisk och social arbetsmiljö (AFS 2015:4) definieras kränkande särbehandling som ”handlingar som riktas mot en eller flera arbetstagare på ett kränkande sätt och som kan leda till ohälsa eller att dessa ställs utanför arbetsplatsens gemenskap”. Arbetsmiljöverkets föreskrift AFS 2015:4 är inte direkt tillämplig på studenternas arbetsmiljö, men kan utgöra en vägledning för högskolans arbete för en god arbetsmiljö för studenter.

Högskolan i Halmstad har valt att utreda uppgifter om diskriminerande trakasserier och kränkande särbehandling utifrån en gemensam handlägningsordning.

Bemötande och uttalanden

Utredaren kan konstatera att de tre studenterna har lämnat samstämmiga uppgifter om KSS bemötande av dem och andra asiatiska studenter.

De uttalanden som studenterna har tagit upp har gjorts av KSS i sin roll som lärare vid högskolan. I den rollen har han inte haft yttrandefrihet, utan har haft en skyldighet att uttala sig sakligt och korrekt.

KSS har ifrågasatt studenternas uppgifter och har uppgett att det kan handla om språkförbistring eller missförstånd. Han har samtidigt bekräftat att han i olika sammanhang har pratat om skillnaden mellan Sverige och asiatiska länder, inkl. att levnadsstandarden är högre i Sverige och att det finns länder i Asien som ligger längre fram t.ex. avseende robotar och datakunskap.

De skillnader i bemötande och de uttalanden som studenterna har tagit upp i sin anmälan, skulle kunna vara att bedöma som diskriminerande trakasserier. Det är den utsatte som avgör om ett beteende är oönskat och kränkande. Samtidigt förutsätts också att den som utpekas som trakasserande måste inse att hans eller hennes beteende kränker någon på ett sätt som kan utgöra diskriminerande trakasserier. Det är därför viktigt att den som är trakasserad klargör för den som trakasserar att beteendet är obehagligt och ovälkommet. Det är först om den kränkande behandlingen fortsätter trots att den som trakasserar medvetandegjorts, som diskriminerande trakasserier kan sägas förekomma. I vissa fall kan dock omständigheterna vara sådana att kränkningen utan vidare måste stå klar för den som trakasserar. I sådana fall behövs inga särskilda påpekanden från den som känner sig trakasserad.

Studenterna har enligt utredarens mening visat goda kunskapar i engelska. De har kvalificerat sig för studier vid högskolan genom prov i engelska eller betyg från engelskautbildning. De har vidare lämnat samstämmiga uppgifter om vad KSS har sagt. Utredaren anser därför att det utrett att KSS har uttalat sig ungefär på det sätt som studenterna har beskrivit. Det får även ett visst stöd av KSS egna uppgifter.

Eftersom det har varit fråga om muntliga uppgifter anser utredaren samtidigt att studenternas beskrivning av uttalandena måste tolkas med en viss försiktighet när det gäller den exakta formuleringen och uttalandenas sammanhang.

Utredningen ifrågasätter inte studenternas uppgift att de har uppfattat KSS uttalanden om studenter med ursprung från Asien som kränkande. Syftet med vissa av uttalandena kan ifrågasättas och kommunikationen från KSS håll behöver framöver föras på ett annat sätt. Det är dock inte visat i utredningen att KSS har varit medveten om att hans uttalanden har uppfattats som kränkande av studenterna. Uttalanden har inte heller varit sådana att han måste ha förstått att de skulle uppfattas som kränkande. Bedömningen är därför att utredningen inte har visat att det har förekommit trakasserier i diskrimineringslagens mening.

Genomförandet av kursen och betygsättningen av studenterna

Studenterna har uppgett att de upplever att studenter med asiatiskt ursprung har behandlats sämre än andra studenter, dels när det gäller de uppgifter som studenterna har haft på kursen, dels vid kursens examination.

KSS har hävdat att studenterna har fått välja uppgifter själv, även om han har gett förslag och han har examinerat kursen utifrån sakliga kriterier.

Den utredning som akademien har gjort av avvikelser från Högskolans regler och riktlinjer har bl.a. visat att det finns indikationer på att examinationsformen på kursen inte har präglats av rättssäkerhet och likabehandling, att utformning av examinationen med stor sannolikhet inte säkerställer att varje student uppfyller kursens lärandemål samt det går inte att säkerställa att det kursupplägg och den examinationsform som läraren har valt präglas av likabehandling. Det har även framkommit att betygskriterierna för kursen inte har publicerats och att det finns indikationer att de betygskriterier som funnits inte har följts.

Utifrån studenternas uppgifter och den utredning som akademien har gjort av kursen, gör utredaren bedömningen att studenterna på kursen inte har behandlats på ett godtagbart sätt. Bristerna i kursupplägg och examinationsform har drabbat samtliga studenter på kursen.

Utredaren kan se att de två grupper av studenter som genomfört insamlingen av data (totalt sex studenter, inklusive de tre anmälarna) har haft en uppgift med dåliga förutsättningar att lyckas. Studenternas förklaring har varit att enkätens utformning med integritetskänsliga frågor har gjort det svårt att få fullständiga svar från respondenterna och att det är svårt att nå ”fattiga” respondenter i de aktuella länderna via digitala kanaler från Sverige. Utredaren kan konstatera att de forskningsfrågor som KSS har utformat väcker frågor av integritetskänslig natur. Den enkät som studenterna i grupperna conceptualization har utformat frågor också efter integritetskänsliga uppgifter. Utredaren anser därför att studenterna har stöd för sin uppfattning att arbetet med datainsamling har varit mycket svårt.

När det gäller fördelningen av uppgifterna på kursen, har studenterna uppfattat att läraren tilldelat uppgifterna avseende datainsamling till studenter från Indien, Pakistan och Bangladesh. Utredaren anser att deras uppfattning får stöd av det faktum att den examinerande uppgiften har förutsatt att enkäter skulle samlas in från respondenter i dessa länder. Trots att KSS menar att det funnits en valfrihet avseende uppgift i kursen, anser utredaren att KSS genom att föreslå och uppmana studenterna att ingå i grupperna datainsamling gjort det svårt för dem att välja en annan uppgift.

Utredarens uppfattning är att, även om arbetsgrupperna för insamling av data har fått en mycket svår uppgift, har den utredning som akademien gjort visat på allvarliga brister i rättssäkerhet och likabehandling på kursen som helhet. Med hänsyn till bristerna i kursen, anser utredaren inte att det finns anledning att anta att de studenter som har gjort anmälan har blivit sämre behandlade jämfört med andra studenter på grund av sitt etniska ursprung.

Slutsatser avseende anmälan

Sammantaget är det utredarens bedömning dels att det inte har förkommit diskriminerande trakasserier genom KSS uttalanden och bemötanden, dels att, även om det har förekommit avvikelser från Högskolans regler och riktlinjer när det gäller kursens utformning och examination, det inte är visat att dessa brister har inneburit att studenter har utsatts för diskriminering i diskrimineringslagens mening.

Däremot har ett antal allvarliga brister i studiemiljön framkommit som behöver åtgärdas.

Brister i studiemiljön

Enligt utredarens bedömning har det framkommit tydliga brister i studenterna studiemiljö, bl.a. utifrån studenternas beskrivning av KSS uttalanden och det sätt som KSS bemött uppgifterna under utredningen.

Den utredning som akademien har gjort av avvikelser från Högskolans regler och riktlinjer har också visat på flera och upprepade avvikelser från Högskolans regler och riktlinjer avseende kursen och examinationsformen.

Studenterna har berättat att de mår mycket dåligt av situationen och att det har påverkat deras mentala hälsa. De är inte säkra på att de vill fortsätta studera i Sverige och på Högskolan i Halmstad pga. deras erfarenhet från denna kurs.

Enligt utredarens mening utgör bristerna i studiemiljön en risk för att studenter på kursen utsätts för kränkande särbehandling.

Förslag på åtgärder

Utöver de åtgärder som akademien kommer att vidta med anledning av de brister som framkommit i utredningen av avvikelser från Högskolans regler och riktlinjer, föreslår utredaren även följande åtgärder.

- Att akademien ska ta fram en handlingsplan för att åtgärda bristerna i studiemiljön på kursen, vilken särskilt ska ta upp riskerna för diskriminering eller om det finns andra hinder för likabehandling av studenterna. Denna ska följas upp kontinuerligt under ett år.
- Att KSS medvetandegörs om att hans uttalanden om asiatiska länder och studenter med ursprung från Asien eller från andra områden har uppfattats som kränkande av studenterna.
- Att KSS påminns om sina skyldigheter som lärare, inkl. att han i undervisningen ska uttala sig sakligt och korrekt.